

HERMAN SÁNDOR – LACZKA ÉVA*

Gondolatok a statisztikai kultúráról

A statisztika a gazdaság, társadalom jelenségeinek, folyamatainak számszerű megfigyelésére, bemutatására és elemzésére irányuló tevékenység. A statisztika szót publikációiban elsőként *Gottfried Achenwall* (1719–1772), német filozófus, történész, közgazdász, jogász használta 1749-ben az állam tevékenységével kapcsolatos információk, adatok elemzésére. Időközben a kutatások azonban feltárták, hogy a szóalkotást *Martin Schmeizel*nek köszönhetjük, akitől *Achenwall* (tanítványa) átvett.

Martin Schmeizel (1679–1747) életéről, tudományos működéséről 2015-ig, magyarul nagyon kevés jelent meg, a hiánypótló, komplex kutatást *Verók Attila* végezte el, aki a kutatásának eredményeit az 2015-ben megjelent monográfiában mutatta be.¹ Az erdélyi, magyar származású *Schmeizel* 1679-ben Brassóban született, 1700-tól a jénai egyetemen történelmi és államjogi előadásokat hallgatott, 1714-ben a jénai egyetem tanára, illetve 1721-től az egyetemi könyvtár felügyelője lett. 1731-ben nevezték ki a hallei egyetem államjog és történelem tanárának, ahol előadásokat tartott az államjogról, történelemtől, földrajzról és a heraldikáról. A fenti témákban több történelmi és államjogi műve jelent meg, a statisztika szót első alkalommal a Jénai egyetemen elhangzott előadásában (*Collegium politico-statisticum*, 1723) *Schmeizel* használta.

A statisztika évszázadok óta jelen van a mindennapi életünkben, fontos szerepet játszik a média tájékoztatási tevékenységében, erre épülnek a döntéshozók döntései, de nincs olyan tudomány, amely ne használná a statisztika eszköztárát.

Az internet világában a statisztika szerepe egyre inkább felértékelődik, ezért is fontos, hogy a statisztikusok segítséget nyújtsanak abban, hogy a statisztika széles értelemben vett felhasználói megértsék a statisztikát, a felhasználók tudjanak arról, hogy a statisztikai adatok mire és hogyan használhatóak. A tudás hiányában, vagy szándékosan, helytelenül használt statisztikai adatok súlyos félreértéseket, károkat okozhat.

---

* HERMAN SÁNDOR, a Pécsi Tudományegyetem docens emeritusa, az MST korábbi elnöke – LACZKA ÉVA, címzetes egyetemi tanár, a KSH ny. elnökhelyettese, az MST elnöke

¹ VERÓK ATTILA: *Martin Schmeizel*. Liceum Kiadó. Eger, 2015.

I. A statisztika gyökerei

Bár a statisztika szó születését a 18. század első felére, közepére tesszük, a statisztika gyökerei jóval messzebbre vezetnek vissza. A mindenkori államok már évezredekkel korábban is gyűjtöttek adatokat, információkat alapvetően adózási, élelmezési és hadászati céllal. A gyökerek (források) között kiemelkedő szerepet játszottak a népszámlálások. Az írásos dokumentumok szerint már az óbabiloni korban és a fáraók korában is hajtottak végre népszámlálásokat, a legrégebbinek a Krisztus előtti 3. évezredben végrehajtott kínai census tekinthető. A rómaiak sorozási célból ötévente tartottak népszámlálásokat, melyek közül a legismertebb a Bibliában is ismertté vált Krisztus előtt 8-ban végrehajtott census. Hódító Vilmos 1086-ban végrehajtott népszámlálásához már egy birtokösszeírás is csatlakozott. A kódex neve (*Domesday Book* ~ az ítéletnap könyve), melyben az eredmények megjelentek azt jelzi, hogy az „adatszolgáltatóknak” esküt kellett tenni arra, hogy az általuk szolgáltatott adatok hitelesek.

Az első újkori census az amerikai földrészen született Új-Franciaországban, a mai Kanada területén. Az első európai népszámlálások a kontinens északi részén, skandináv országokban, illetve északnyugati országokban kerültek végrehajtásra (1700-ban Dániában, 1703-ban Izlandon, 1719-ben Poroszországban, 1748-ban Svédországban, 1795-ben pedig Hollandiában). Kuriózumnak tekinthető, hogy az amerikai népszámlálások személyes adatainak védelmét már a 18. században törvény írta elő. Nem véletlen az sem, hogy a statisztika mai értelemben vett módszertana is alapvetően a fentiekben említett régió országaiban született. A mintavételes összeírás módszertanáról első alkalommal *Andres Kiaer* (1838-1919, norvég statisztikus, a norvég hivatal elnöke) írt. A véletlen mintaválasztás módszertanát első alkalommal *Arthur Bowley* (1869-1957, angol statisztikus, közgazdász) publikálta. A konfidencia-intervallum bevezetése a lengyel származású *Jerzy Neyman* (1894-1981, amerikai matematikus, statisztikus) nevéhez kötődik. Az interjú technika bevezetése az 1950-es évekre, a telefonon történő összeírások, illetve a számítástechnikával támogatott összeírások bevezetése Európában a 20. század második felére tehető.²

II. A statisztika megítélése

A statisztikai adatok hitelességének megkérdőjelezése szinte egyidős a statisztika születésével. Nincs még egy olyan tudomány, szakma, amihez ennyi vicc, anekdota, gyakran súlyosan elítélő mondás kötődne. Annak érdekében, hogy a gyakorló statisztikus is elgondolkozzon azon, hogy hogyan alakulhatott ki ez a helyzet, mik lehetnek az okok, az anekdoták, viccek sorából összeállítottunk egy csokrot, ami jól szemlélteti a 19. 20. és 21. század szemléletét, értékítéletét.³

² Magyar Statisztikai Társaság, Partiumi Területi Kutatások Intézete: *Fényes Elektől az európai statisztikai rendszerekig. Budapest, 2015.*

³ MST honlap, ISI honlap.

- „Három féle hazugság létezik, a hazugság, a semmit semmibe vevő hazugság és a statisztika” (*Benjamin Disrael*, 1804-1881, brit konzervatív politikus, író, miniszterelnök)
- „A hazugságnak három fajtája létezik: a hazugság, a szemérmetlen hazugság és a statisztika” (*Mark Twain*, 1835-1910, amerikai író)
- „A statisztika olyan, mint a borjúhúsos pite; akkor jó, ha tudod, hogy ki, hogyan és pontosan miből készítette” (*Lawrence Lowell*, 1856-1943, amerikai egyetemi tanár)
- „Csak abban a statisztikában hiszek, amit én hamisítok” (*Winston Churchill*, 1874-1965, brit politikus, miniszterelnök)
- „A statisztika olyan, mint a bikini, sok mindent megmutat, de a lényegét eltakarja” (*Aaron Levenstein*, 1911-1986, amerikai professzor)
- „A statisztikával mindent be lehet bizonyítani, ez azonban csak akkor igaz, ha a statisztikát rosszul, nem megfelelően használják” (*Stuart Sutherland*, 1927-1998, brit politikus, író)
- „A mesék sem hazudnak kevesebbet, mint a statisztika, olykor azonban akad bennük egy csöpp igazság is” (*Szergej Vasziljevics Lukjanyenko*, 1968-, orosz író)
- „A tudományos bizonyítékot nem lehet, vagy legalábbis nem szabad csupán gépiesen kezelni, előzetes gondolatainknak és hitünknek is részt kell kapniuk a megítélésében” (*Jordan Ellenberg*, 1971-, amerikai matematikus)

Ha elolvassuk a bemutatott idézeteket, megállapítható, hogy a statisztika megítélése az évtizedek során ugyan változott, finomult, bizonyos értelemben fejlődött, követte az adott kor gazdasági, társadalmi folyamatainak változásait, de a hitelesség megkérdőjelezése mindvégig változatlan maradt. Minek köszönhetjük a folyamatosan jelen lévő bizalmatlanságot?

Meggyőződésünk, hogy az okok közül alapvetően két szempontot kell kiemelni, egyrészt azt, hogy az adatokhoz, információk prezentációjához szinte mindenkor érdekek kötődnek, másrészt a statisztikai adatok felhasználói az esetek többségében nem tudják pontosan (avagy nem veszik figyelembe) az adatok tartalmát, az információk összefüggéseit. A statisztikai adatok felhasználói a statisztikai adatokat, információkat – sok esetben – megpróbálnak a „saját igazságuk” bizonyítására használni, csúsztatnak, avagy az adatokat, információkat „kitépi” a környezetükből, így azok jelentése, üzenete megváltozik.

Az idézetek azt is jelzik, hogy a felhasználók nem mindig tudják (vagy nem akarják tudni), hogy az adatok, információk miből és hogyan állnak össze, mire és hogyan használhatóak. Ha például megfontolnánk *Lowell* üzenetét; nevezetesen hogy pontosan tudni szeretnénk, hogy ki, miből és hogyan készítette a statisztikát nagy valószínűséggel javulhatna a statisztika megítélése. Véleményünk szerint hasonló gondolatokat fogalmazott meg *Churchill* is, igaz csak abban az esetben, ha a *Churchill* által mondottakat pontosan idézzük. *Churchill* ugyanis valójában azt mondta, hogy abban a statisztikában hisz, amit ő készít, azaz, tudja, hogy a statisztikai adat miből és hogyan készült, illetve azt ki készítette. Azt azonban nem mondta, hogy abban a statisztikában hisz, amit ő *hamisít!* Egyes kutatások szerint *Churchill* a *csúsztatást* a korabeli német politikának köszönheti. Azt már csak zárójelben jegyeznénk meg, hogy a brit statisztikai kultúrát az ilyen természetű mentalitás nem igazán jellemző.

III. Hogyan javíthatjuk a statisztika megítélését?

A nagy kérdés az, hogy napjaink gyakorló statisztikusai és a statisztika oktatói hogyan tudnak megküzdeni a sztereotípiákkal, hogyan tudják meggyőzni a felhasználókat, a közvéleményt arról, hogy a statisztika célja, hogy hiteles, valós képet szolgáltatson a gazdaságról, a társadalomról, az életünkről. Mindez komoly statisztikai tudást és fejlett statisztikai kultúrát igényel. A statisztikai kultúra fejlesztése – a statisztika művelői számára – a legnehezebb feladatok, kihívások közé tartozik. Nagyon nehéz a feladat többek között már csak azért is, mert a felhasználók köre nagyon heterogén, a felhasználók statisztikai tudása is jelentősen eltér, ráadásul a felhasználók problémáinak kezelése más – más eszközöket, más – más megoldásokat igényel.

Persze kérdés az is, hogy a vizsgálatokhoz hogyan csoportosítsuk a felhasználókat, hogyan tudunk homogén felhasználói csoportokat képezni. A csoportosításokra manapság is számos példa ismert. A felhasználókat leggyakrabban intézményi hovatartozásuk szerint sorolják csoportokba, aminek természetesen van oka, van logikája. De amikor elemezzük a felhasználók statisztikai kultúráját – véleményünk szerint – eredményre a statisztikai adatok felhasználásának jellege, módja, a vizsgálatok, elemzések mélysége szerinti csoportosítás vezethet eredményre.

Számunkra a dán statisztikusok által évekkorábban kidolgozott csoportosítás a legszimpatikusabb. A dán kollégák három felhasználói csoportot definiáltak; a „*turistákat*”, a „*gazdálkodókat*” és a „*bányászokat*”. „*Turistáknak*” nevezik azokat a felhasználókat, akik nem használnak rendszeresen statisztikai adatokat, esetenként egy-egy adat, mutató kelti fel az érdeklődésüket, ezért keresnek egy – egy statisztikai adatot. A fentiek érdekében az illető statisztikai adatokat tartalmazó honlapokon tájékozódnak, illetve az interneten keresik meg az adatot, információt. „*Gazdálkodóknak*” nevezik azokat a felhasználókat, akik működésükhöz – rendszeresen – használnak statisztikai adatokat, a statisztikai adatokat felhasználják munkájuk végzéséhez, így például a vállalkozásuk működtetéséhez. Végül „*bányásznak*” nevezték el azokat, akik egy-egy téma, szakterület elemzését végzik. Mindhárom felhasználói csoport esetében szükség van valamilyen szintű statisztikai tudásra, de az utolsó esetében már komoly statisztikai tudásra van szükség.

Nem szorul magyarázatra az sem, hogy a statisztikai tudásra azért van szükség, mert mindhárom felhasználói csoport esetében a felhasználóknak tudniuk kell/kellene, hogy mi a vizsgált statisztikai adatok, mutatók tartalma és azokat mire lehet felhasználni. Közismert, hogy – az esetek többségében – a „*turisták*” statisztikai tudása a legszegényesebb, ezzel szemben a „*bányászok*” tudása az esetek többségében megfelelő, sokat tudnak a felhasznált statisztikai mutatók meta-adatairól, azok felhasználhatóságáról. Hasonló a helyzet Magyarország esetében is, azt mondhatjuk, hogy a „*bányászok*” esetében a statisztikai tudás, a statisztikai kultúra megfelelő, noha vannak rossz példák is (lásd például a mezőgazdasági munkaerőforrás felhasználás, foglalkoztatás elemzésére használt mutatók felhasználását). Már jóval több kérdést vett fel a „*gazdálkodók*” statisztikai tudása, kultúrája is. Végül egyetérthetünk abban is, hogy a „*turisták*” – és ide kell sorolnunk a közvéleményt is – statisztikai tudása, statisztikai kultúrája a legszegényesebb. Mindhárom felhasználói csoport esetében a statisztikai tudás, kultúra javítása tehát megkerülhetetlen, sok munka vár a statisztikusokra. Ellenkező esetekben a nem értjük meg a naponta ránk zúduló adatokat, információkat, az elemzésekben súlyos hibákat követhetünk el.

Ismereteink szerint szinte nincs olyan ország, ahol a gyakorló statisztikusok, a statisztika oktatói maradéktalanul elégedettek lennének a statisztikai tudással, a statisztikai kultúrával. Különösen igaz ez a digitális világunk, az információrobbanás korában, ami számos előnye ellenére tovább nehezíti a helyzetet, a statisztikai adatok korrekt felhasználását. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a statisztikai tudás, kultúra javításához a hagyományos eszközök ma már nem elegendőek, új szemléletre, új megoldások kidolgozására van szükség.

A sikeres, új eszközök körében szeretnék megemlíteni az MST által, a Szentendrei Skanzennel közösen (eddig három alkalommal) szervezett statisztikai napokat, programokat, amelyeken alkalmanként mintegy 2500 látogató fordult meg és vett részt a statisztikai kvizekben, játékokban, érdeklődött a statisztika iránt (MST honlap). Meggyőző volt számunkra az is, hogy az alkalmanként kétnapos programokon sem pejoratív megjegyzések, sem sztereotípiák nem hangzottak el, a programokban résztvevők nagy érdeklődéssel, aktívan vettek részt a játékokban.

A közelmúltban formálódott egy másik új kezdeményezés. Az MST Etikai Testülete néhány hónapja dolgozik egy „projektten”, melynek célja a statisztikai nyelv használatának elemzése, keresve a megoldásokat is. Reményeink szerint ez a kezdeményezés szintén javítani fogja a magyar statisztikai kultúrát.

IV. Statisztikai/közgazdasági szaknyelv használatánál tapasztalható anomáliák

Az elemzés célja a statisztikai/közgazdasági szakszóhasználat anomáliáinak felderítése, Alapvetően az élőbeszédben elhangzott nyilatkozatok, vélemények a vizsgálat alapja, de az írott szövegek is az elemzés tárgyai lehetnek. Az írott szövegek kapcsán kisebb a hibaelkövetés valószínűsége, általában jól dolgoznak a lektorok, szerkesztők. Nem cél eseményhez, személyhez kötődően jelzést adni, a gyakran előforduló hibák megjelölése a szándék.

A vizsgálandó területek

1. A helyes szakszó helyett egy másik szakszó helytelen használata

- Defláció helyett negatív infláció. Az utolsó 4 miniszterelnöktől is hallani lehetett ilyen formában! Mellesleg az egyébként kitűnő Akadémiai kiadású Bakos Idegen szavak szótára is szerencsétlenül fogalmaz e szakszónál, természetesen nem a fenti csacsiságot elkövetve.
- Negatív növekedés, a GDP növekedése negatív. A helyzet egyszerű, a GDP *csökken!*
- Mostanában gyakori a „vízió” szó használata. Szerintünk a magyar nyelvben ez látomást, rémlátomást, hagymázos álmodást stb.... jelent, egyértelműen negatív töltéssel. Manapság a jövőkép szinonimájaként használják, pozitív felhanggal. Egyre többen, lehet, hogy bele kell törödni.

- Sokan nem tudják mit jelent, volatilitás. Valaki „beimportálta” a pénzügyből. Csúnya, sokan pedig van rá közhasznú magyar szó: szóródás, változékonyság;
- Populáció – sokaság, alapsokaság ugyanazt jelenti, szerintünk érthetőbb és szebb.
- Variációs koefficiens – direkt fordítás (*coefficient of variation*), pedig van rá szemléletes magyar kifejezés: relatív szórás.
- Sztenderd eltérés – a standard *deviation* direkt fordítása, magyarul szórás.
- Desztináció helyett célállomás.

2. Az idegen alapszó ismeretének hiánya

- *Kiexportál, beimportál.* Nyilvánvalóan nem lehet *beexportálni*, az „ex” jelzi az irányt.
- *Beregisztrál.* Elegendő a regisztrál, nem lehet kiregisztrálni.
- Gyakran hallani számokat mértékegység nélkül. Pl. erre 200 milliót különítettünk el... 200 millió mit? HUF, EUR, USD-t? Így a szóhasználat nem szabatos!

3. Hiányzó szakszó

- A magyar exportból az osztrák részesedés aránya x millió dollár. Nem százalékot ír, csupán egy konkrét számot.
- A % és a %-pont helytelen használata. Ha pl. egy politikus ismertsége a korábban 50%, most 60 %, ez nem 10 %-kal, hanem 20%-kal, illetve 10%-ponttal nőtt.
- Ha egy részsokaság arányát közöljük, azt is meg kell nevezni, hogy mely sokaság részarányáról van szó. Pl. a lakosság 50 százalékáról, vagy a szavazók 50 százalékáról van szó?

4. Szakszó helyett helytelenül használt más szó, szleng

- A tőzsdeindex – jóslatom szerint – növekedni fog. Az alapvetően a meteorológia előrejelzéseknél helytelenül használt *jóslás* már a statisztikai/közgazdasági szövegekben is megjelenik. Jósolni a cigányasszony szokott a piacon, illetve kissé *zakkant* idős hölgyek kávézaccból. Ha elegánsabb változatot keresgélünk, akkor 2000 évet kell visszamennünk a római *augurokig*, de ez meglehetősen nagy időtáv. Jóslás helyett előrebecslés, prognózis-készítés, előrejelzés a megfelelő szakszó, ha a kifejezést használó megalapozott állítást tesz.
- Nagyon fontos feladatunk a valószínűség fogalmának a mindennapok során a laikusok számára is felfogható kezelése, magyarázata, a média ebben való segítése. Sajnos erre nagyon sok a rossz példa a közéletben. Sok százezren néznek/hallgatnak sportközvetítéseket, kiemelkedően a labdarugó mérkőzéseket.

A valószínűség fogalmának torz szemléletét illusztrálja a következő példa. Gyakori, hogy esélylatolgatás közben a riporter kifejti, „a statisztikák szerint reményre ad okot, hogy csapatunk az adott ellenféllel játszva keddi napon mindig szerzett pontot. Valószínű magyarázat e csacskaságokra az, hogy a meccs előtt kigyűjt ilyeneket, és ha nincs éppen esemény, nincs mit mondania, elsüti ezeket.

Ha megbocsátóak is vagyunk ez esetekben, nehezen magyarázható ilyen megállapítás, érvelés hivatalos kiadványokban.

Az MLSZ a magyar-lett labdarúgó mérkőzés kapcsán kiadott több tízezer példányban egy nagyon igényes kiadványt. Ebben Augusztus utolsó napján még nem kaptunk gólt, kiemelt címmel jelent meg egy fejezet. A magyar labdarúgás történetében e napon 3 mérkőzés volt, 1924-1988 időtávon. Felmerül a kérdés, mi a relevanciája az 1924-es lengyelek elleni 4.0-nak, hiszen a kiadvány meg is jegyzi, akkor a lengyelek nem voltak velünk egy súlycsoportban. (Kár, hogy a kiadvány lett fordítása nem készült el, így a lettek nem olvashatták, ezért rúgtak gólt.)

Hasonló relevanciája lehetne a következő példának is van: A mérkőzéseink második félidejében, az első negyedórán azokon a napokon soha nem kaptunk gólt, amikor csapatunk szertáros nőjének migrénje volt.

- *Allamtitkári nyilatkozat:* „Az elmúlt évben minden iparág *kiemelkedően* fejlődött” Ha a szöveggörnyezetből kideríthető lenne, hogy ezt úgy érti, hogy az eddigi 2-4% helyett mondjuk 5-15%-os a fejlődés, akkor értelmezhető a megállapítás. Ha ez nem áll, akkor felmerül a kérdés, miből emelkednek ki? Idődimenzió nélkül nem lehet mindegyik az átlagtól, a többségtől kiemelkedő!
- Többször hallani olyan államtitkári, helyettes államtitkári nyilatkozatot, hogy pl. hazánkban az egy főre jutó GDP kétszeres százalékát fordítjuk az EU átlagához viszonyítva családtámogatásra, kultúra támogatására, stb. ami kétszeres volumenű támogatásnak felel meg. A valóságban azonban egy olyan országban, ahol az egy főre jutó GDP például négyszerese a magyarénak (sok ilyen van) volumenében csak felét fordítjuk adott célra.
- Televíziós műsorban témafelvetés: „Alig van Európában olyan ország, ahol több pénzt költenek alkoholra, mint Magyarországon”. Értelemszerű, hogy az összehasonlítást egységes valutában, euróban célszerű megtenni. A kifejtésnél elhangzott, hogy a jövedelemből az alkoholra fordított pénzüsszeg aránya, ami hazánkban 3 %, Európában az első harmadba tartozik. Ez egy szempontból korrekt meghatározás, de nem közvetlenül vetíthető az alkoholizmus mértékére. Azon országokban, ahol ez 2 %, és a jövedelem szintje lényegesen magasabb, ott ez mennyiségben lényegesen felülmúlhatja a hazait. Természetesen fontos az alkoholos italok árszínvonalának eltéréséből eredő hatás is. Az alkoholfogyasztás egy másik szempontú korrekt összehasonlító elemzése az egy főre jutó tiszta alkoholfogyasztás összevetésével végezhető el. A műsor csak részben járta körül e témát.

5. A magyar nyelv kellő ismeretének hiánya

- Egyre gyakrabban hallani a „*hatékonytalan*” kifejezést a nem hatékony helyett. E kifejezés nem a nem kellően hatékony értelmet akarja sugallni, hanem a hatékonyság hiányát. Vezető elemzők, államtitkárok szájából hangzott el sokszor, fájó, hogy ennyire nem ismerik a magyar nyelv árnyalatait. Ilyen szó nincs, és remélhetően nem is születik!
- Nagyon erőltetettnek tűnik a Kossuth rádió 2017 december 15-én az Ütköző című, egyébként kiváló műsorában elhangzott *hatékonyságmentes* kifejezés is.

6. *A nemzetközi helyzet fokozódik, Virág elvtárs fordulata a Tanú című filmből*

- Az ott zseniális szarkazmussal használt fordulat gyakran előfordul oly módon, hogy használója sejtetően nem látja át a fordulat nyelvi humorát. A válság fokozódik, még rendben lenne, de a piaci helyzet fokozódik már nagyon problematikus. Még az is lehet, hogy mondatát átlátja, aki mondja, de nem kacsint ki!

7. *A „lerágott csont” effektus*

Vannak olyan területek, ahol akár indokolt is lehetne fellépésünk, de részben okafogyott, részben reménytelen a ráhatás.

- A beruházási döntésnek több *alternatívája* van. Ha szigorúak vagyunk, akkor megjegyezzük, alternatíva – a latin szó jelentéséből kiindulva – csak kettő lehet, ilyen esetekben a variáció/variáns kifejezés lenne a helyesebb. Tudós nyelvészek álláspontja, mivel nagyon sokan használják fenti értelmében az alternatíva szót, bár helytelen, bele kell törődnünk.
- Klasszikusan lerágott csont a „*médiák*” kifejezés. A média ugyanis eleve többes számú forma, a médium többes száma, ezért ha kifejezetten hangsúlyozni kívánjuk a többes számot, akkor inkább legyen a médiumok. Szerencsére egyre többen felismerik a helyes használati módot, kezd kikopni a helytelen használat. A már idézett akadémiai Bakos szótár megengedően úgy fogalmaz, lehetőleg kerüljük a médiák kifejezést.

V. *Nemzetközi kezdeményezések*

Amikor a statisztikai tudással, a statisztikai kultúra fejlesztésével foglalkozunk, nem feledkezhetünk meg a nemzetközi programokról, kezdeményezésekről sem.⁴

Az egyik legrégebb nemzetközi, tudományos szervezet a *Nemzetközi Statisztikai Intézet* (ISI honlap), melynek célja a statisztika módszertanának fejlesztése, a tudományos együttműködés támogatása beleértve a statisztika helyének szerepének hangsúlyozását, a statisztikai kultúra javítását. Meg kell említeni az *Egyesült Nemzetek Szervezete* (ENSZ) *Statisztikai Bizottságát* is, melynek feladata a statisztikai munka harmonizálása, fejlesztése különös tekintettel a fejlődő országok statisztikai tevékenységére.⁵

Az ENSZ Statisztikai Bizottsága a fenti okok miatt kezdeményezte, hogy *2010. október 20-a a Világ Statisztikai (WSD) napja* legyen. A kezdeményezők némi vita után azt javasolták, hogy WSD-t ötévente rendezzék meg az egyes országok statisztikai szervezetei. Nem véletlen, hogy a WSD szlogenje a „Jobb adat, jobb élet” lett. A szervezők a jó minőségű, hiteles statisztika fontosságára hívták fel a figyelmet.

Az Európai Unió statisztikai intézményei 2016-ban oly módon csatlakoztak a WSD-hez, hogy az ötévenkénti megrendezendő világprogramok között – évente – kerüljön sor

⁴ LACZKA ÉVA: *Mit is jelent a statisztika európai napja* c., 2017. december 4-én az ELTE jubileumi konferenciáján elhangzott előadás.

⁵ ENSZ honlapja.

az *Európai Statisztika Napjának* megszervezéséhez (Eurostat honlapja). Az Európai Statisztikai Nap megszervezésére első alkalommal 2016. októberében Budapesten a CESS konferenciához kapcsolódva került sor. A szervezők az üzenetek között a hivatalos statisztika pártatlanságát, függetlenségét hangsúlyozták, illetve a felhasználók, állampolgárok széles körének együttműködését szorgalmazták.

2017. októberében, az *Európai Statisztika második Napján* a főtéma a „hivatalos statisztika, mint közösségi érték” volt, de szorgalmazták a szélesebb körű, hatékonyabb együttműködést is.⁶ Magáért beszéltek az egyes európai országok statisztikai szervezeti által szervezett akciók színessége is. A teljesség igénye nélkül csak néhány, érdekesebb példát emelnénk ki. Míg a német kollégák az államigazgatás munkatársai, az egyetemek és a statisztikusok közötti együttműködés erősítése érdekében szerveztek nyilvános programokat, a horvát Statisztikai Társaság Statisztikai Olimpiát szervezett. Az olasz statisztikusok – stílusosan – a Római Szerződés aláírásának 60. évfordulóján programjaik avval foglalkoztak, hogy a statisztika hogyan tudja segíteni az Unió munkáját. A Brit Királyi Statisztikai Társaság „Data Science” csúcsot szervezett, online fórum működött, amely a jogászokat és a statisztikusokat hívta vitára, illetve a BBC-n interjúk hangzottak el a statisztika helyéről, szerepéről, fontosságáról.

A Magyar Statisztikai Társaság a 125 éve meghalt Keleti Károly gondolatait hívta segítségül. Az emléklapot, amely aktív hatékony együttműködésre hívta a statisztika partnereit, az MST megküldte az egyetemeknek, szakmai statisztikai szervezeteknek.⁷

Végül idekívánczik egy friss hír is, ami az előbbieket szerves részét, folytatását képezi. 2018. március 7-én, New Yorkban, csatlakozva az ENSZ 49. Statisztikai Bizottsági üléséhez az *ISI egy Side Event ülést szervezett, melynek témája a statisztikai hivatalok és a nemzeti statisztikai társaságok együttműködése volt* (ISI honlapja). A panelbeszélgetés tagjai az ISI elnökhelyettese, a Brit Királyi Statisztikai Társaság (RRS) korábbi elnöke, a finn és ausztrál statisztikai társaságok korábbi elnökhelyettese, illetve elnöke voltak. Beszélgetésükben hangsúlyozták, hogy a jó minőségű, hiteles statisztikák működéséhez a szoros együttműködés megkerülhetetlen. Személyes példákkal, a jó gyakorlatok bemutatásával a fentieket igazolták. Míg a RSS a kezdetektől aktív szerepet játszott a statisztikai jogalkotásban, a finnek és ausztrálok közös (hivatalos statisztika – nemzeti statisztikai társaságok) fejlesztési projekteket működtettek, illetve hatékony együttműködést alakítottak a különböző statisztikai területek között.⁸

VI. Záró gondolatok

A statisztika értelmezése, az életünkben betöltött szerepe a kezdetektől folyamatosan változik, amit tudomásul kell vennünk. Oka, hogy az idők során az életünk, a gazdaság, a társadalom folyamatai, a környezetünk folyamatosan változik. Ha a statisztika hiteles képet szeretne felvázolni, el szeretné nyerni a felhasználók és a társadalom bizalmát tudomásul kell venni a változásokat is. Az új jelenségek, folyamatok statisztikai mérésére

⁶ Eurostat honlapja.

⁷ MST honlapja.

⁸ ISI honlapja.

új módszereket kell kidolgozni. Ha csupán az elmúlt évek technikai változásaira, az elektronizálásra gondolunk nem kérdés, hogy napjainkban paradigmaváltásra van szükség. Nem kisebb kihívás a globalizáció megjelenése, ami már rendszerszemléletet, az összefüggések feltárását várja el a statisztikától.

Az információrobbanás számos előnye mellett legalább annyi buktatót rejt magában, nem véletlen, hogy a nemzetközi statisztikai fórumokon egyre gyakrabban merül fel a statisztikai etika kérdése is; nevezetesen, hogy *mit is értünk az etikus statisztikai adat felhasználás, feldolgozás, tájékoztatás alatt (ISI honlapja)*. A fentiek miatt nem kérdés, hogy a statisztikusokra nagyon sok munka vár, többek között a statisztikai kultúra fejlesztésében.

„...*Én dolgozni akarok. Elegendő
harc, hogy a múltat be kell vallani.
A Dunának, mely múlt, jelen s jövő, öleli,
egymást öleli lágy hullámai.
A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk; és nem is kevés.*

(József Attila: A Dunánál)

Felhasznált irodalom

VERÓK ATTILA: *Martin Schmeizel*. Liceum Kiadó, Eger, 2015.

Magyar Statisztikai Társaság, Partiumi Területi Kutatások Intézete: *Fényes Elektől az európai statisztikai rendszerekig c. kötet előadásai*, Budapest, 2016.

LACZKA ÉVA: Mit is jelent a statisztika európai napja c., 2017 december 4-én az ELTE jubileumi konferenciáján elhangzott előadás

Felhasznált honlapok

Magyar Statisztikai Társaság honlapja: www.mstnet.hu

International Statistical Institute honlapja: www.isi-web.org

ENSZ Statisztikai Bizottság honlapja: www.unstats.un.org